

11 november 2011

Laudatio voor Dr. Denis Mukwege

- bij de uitreiking van de Vredesprijs van de Stad Ieper 2011 -

Geachte heer Mukwege, geachte mevrouw Mukwege,
Geachte dames en heren,
Beste vrienden,

We reiken vandaag de Vredesprijs 2011 van de Stad Ieper uit aan dokter Denis Mukwege.

Waar te beginnen om laureaat Denis Mukwege te omschrijven?

Vooreerst is hij een uitmuntende dokter. Een dokter die geneeskunde studeerde om mensen in nood te helpen, maar ook om als gynaecoloog en verloskundige meer blijdschap en nieuw leven te brengen in zijn geboortestreek, de Kivu-provincie in het oosten van de Democratische Republiek Congo. Zo had het kunnen en moeten zijn. Vandaag is de heer Mukwege inderdaad een uitzonderlijke dokter, maar uitzonderlijk, zoals geen enkele dokter ter wereld dat eigenlijk wil zijn. Hij kent als expert zijn gelijke niet inzake de behandeling van letsels die door het meest brute seksueel geweld veroorzaakt zijn. Urenlang staat hij met zijn medewerkers in het operatiekwartier om de moederschoot die op afschuwelijke wijze werd verminkt, te herstellen.

Dokter Mukwege is ook medestichter en directeur van het Panzi Ziekenhuis in Bukavu, de hoofdstad van de Congolese provincie Zuid-Kivu. In de regio van de Grote Meren, en vooral in het Oosten van Congo, woedt nu al jaren lang een van de gruwelijkste conflicten uit onze geschiedenis. In de Democratische Republiek Congo alleen al, kwamen daarbij al meer dan vijf miljoen mensen om. Vijf miljoen. Honderdduizenden Congolese vrouwen werden slachtoffer van seksueel geweld. Groepsverkrachtingen en genitale verminking; van de kleinste baby, tot de oudste grootmoeder. Seksueel geweld wordt in Oost-Congo ingezet als een oorlogswapen, zo mogelijk wreder dan een geweer. Het wapen van het seksueel geweld wil niet zozeer de vrouwen doden, maar hun menselijke waardigheid compleet ontnemen. De schaal en wreedheid van het seksueel geweld, wil de dorpen, gemeenschappen en het leven zelf in de regio compleet vernietigen.

In die donkere gruwel, schijnt het Panzi Ziekenhuis als een baken. Hier betracht men niet alleen vrouwen de kans te geven fysiek te herstellen, maar ook daarna de moed te vinden voor de emotionele verwerking van wat ze meemaakten. De moed om te vechten tegen de demonen die hen achtervolgen en tegen het sociale stigma. Ook sociaaleconomische hulp speelt een cruciale rol bij de re-integratie en heropbouw van de rafelende samenleving. Het Panzi Ziekenhuis doet het allemaal: fysieke, psychische en sociale hulp. Bovendien probeert het die geïntegreerde gezondheidszorg ook uit te bouwen in de regio rond het ziekenhuis.

Verzorgen, herstellen en er boven op helpen is wat Dokter Mukwege doet. Maar hij doet meer. Hij geeft de vele tienduizenden vrouwen en families die in het Oosten van Congo worden verminkt en ontworteld, een stem. Een stem die luid en duidelijk klinkt. Hij benoemt de massaverkrachtingen en het seksueel geweld als moedwillige oorlogsdaden. Het is geen nevenverschijnsel of *collateral damage*. De wonden moeten verzorgd worden, en de littekens gezalfd, maar bovenal moet een einde gemaakt worden aan deze systematische oorlogsmisdaden. Daarom roept Dokter Mukwege overal ter wereld op tot actie. De voorbije jaren

heeft hij veel prijzen en onderscheidingen gekregen, en telkens dwingt hij zijn toehoorders de waarheid onder ogen te zien. De kille waarheid voor duizenden Congolese vrouwen.

Dokter Mukwege is ook Congolees, fier op zijn land en zijn volk. Hij wil eerlijke kansen voor Centraal-Afrika, geen misplaatst medelijden. En samen met zijn medewerkers in het Panzi Ziekenhuis, toont hij dat Congo weldegelijk de eigen kracht heeft om dingen in beweging te zetten en de weg naar een eigen, mooiere toekomst in te slaan. *Als de Congolezen daarvoor echter de kans krijgen, en niet verpletterd worden door geopolitiek cynisme, economische nietsontziende vraatzucht, of dodelijke onverschilligheid.*

Tot slot is Dokter Mukwege een mens, een wereldburger, die in Congo vecht tegen de ontmenselijking van vrouwen, en daarbuiten in ieder de universele band van het mens-zijn aanspreekt. Ondanks alles, blijft hij rotsvast geloven in de veerkracht van mensen. In genezing en herstel, en in de wil en kans om beter te doen.

Geachte Dokter Mukwege, ik probeer u in deze paar zinnen te omschrijven, maar ik besef dat ik u en uw werk oneer aandoe. Het is met grote bescheidenheid dat ik vandaag als lid van de selectiejury van de Vredesprijs van Ieper het woord heb genomen en u toespreek. Ik probeer daarbij niet alleen het oordeel van de jury te verwoorden, maar vooral wat de duizenden mensen uit deze streek die u deze Vredesprijs hebben toegekend, u willen zeggen. Wat wij hier allen aanwezig, u vandaag willen zeggen.

Een laudatio als deze, wil uw werk loven. Dat is bijna onmogelijk. Niet omdat het niet lovenswaardig zou zijn, wel integendeel. Een toespraak als deze schiet te kort voor wat u doet, maar ook voor wat vrouwen en families in Oost-Congo wordt aangedaan. U kijkt een gezicht van de oorlog in de ogen, waar iedereen de blik van afwendt.

Bijna honderd jaar geleden keek hier rond Ieper een jonge Amerikaanse verpleegster ook de zelfkant van de oorlog in de ogen. Mary Borden zette net achter het front een veldhospitaal op om het kanonnenvlees te verzorgen. Ze schreef in haar dagboek, gebundeld in het boek 'Verboden zone', wat ze in het operatiekwartier zag: *"Er zijn ogen – ogen van zieke honden, zieke katten, blinde ogen, ijpende ogen, en monden die niet kunnen spreken, en stukken van aangezichten – zonder neus of kaak. Al die dingen zijn hier, maar geen mannen, dus hoe zou ik een vrouw kunnen zijn en er niet aan sterven?"*. Als ik denk aan het werk van het Panzi Ziekenhuis, kan ik mij voorstellen dat soortgelijke gedachten misschien ook door uw hoofd en dat van uw medewerkers flitsen, wanneer u de barbaarsheid te lijf gaat in het operatiekwartier.

Jongeren van vandaag uit diezelfde streek rond Ieper, weten gelukkig niet meer wat oorlog echt betekent. Zij moeten de gruwel niet meer in de ogen kijken. Maar een vredesengagement, geworteld in de bloedige geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog, heeft hen via deze Vredesprijs laten kennis maken met uw werk. Vier generaties na het opengereten slagveld van de Eerste Wereldoorlog, tonen ze zich in het toekennen van deze prijs verbonden met uw werk, en vooral met de Congolese vrouwen die slachtoffer worden van seksueel geweld.

Met de Vredesprijs van de stad Ieper huldigen jongeren bijzondere inzet voor vrede. Tijdens het proces van toekenning, worden ze bewuster gemaakt van de complexe facetten van oorlog en vrede. De geschiedenis van de Eerste Wereldoorlog is voor deze stad een motivatie om samen met zijn jongeren over vrede te reflecteren. Om het met de woorden van de voorzitter van de selectiejury, professor Koch, te zeggen: *“De Vredesprijs wil ertoe bijdragen dat onze kinderen niet alleen in vrede, maar ook voor vrede zullen leven”*. Bij de toekenning van de prijs wordt een brede kijk op vrede aangehouden: niet alleen het bannen van oorlog en geweld, maar ook het bouwen aan de voorwaarden voor duurzame vrede. Dat vrede en geweldloosheid ook concreet kunnen zijn, en dat ook voor onszelf een rol is weggelegd, is daarbij een belangrijk richtsnoer.

Bij het toekennen van de Vredesprijs 2011 wil ik u ook op die concrete band met ons dagelijks leven wijzen. Het maakt ons ervan bewust dat we deze prijs niet vrijblijvend mogen geven. In ieders jaszak of handtas zit hier vanavond een stukje Congo. Of straks in de wagen, of thuis, of op kantoor. Het is het Congolese coltan en andere ertsen die onze mobiele telefoons, elektronica en computers aansturen. Congo lijkt wel onuitputtelijk te zijn als het op natuurlijke rijkdommen aankomt. Het is echter algemeen geweten dat het plunderen van die Congolese natuurlijke rijkdommen, de drijfveer is voor de complexe oorlogschao, vooral in Kivu. Die chaos staat garant voor obscene winstmarges. En die chaos wordt doelbewust veroorzaakt door het ontwrichtend geweld.

De huiveringwekkende letsels van dat geweld, helen u en uw medewerkers in het Panzi Ziekenhuis. Om tegen die oorlogsmisdaden te strijden, neemt u het woord. Voor een rechtvaardige toekomst voor uw land, zet u zich onvermoeibaar in. Deze prijs mag inderdaad niet vrijblijvend zijn, en wij moeten durven nadenken over onze rol in de gruwel waar u tegen strijdt. Het werk van het Panzi Ziekenhuis laat niet toe om lijdzaam toe te kijken. Uw strijd, moet ook de onze zijn.

Dokter Mukwege, het is een bijzondere eer u deze Vredesprijs van de stad Ieper 2011 uit te reiken. Zoals ik al zei, volstaan deze woorden niet om u respect te betonen. Wij hopen dat de symboliek van deze plek en deze Vredesprijs u de kracht geven om door te zetten, om onvermoeibaar door te gaan. Wij hopen van ganser harte dat op een dag de blijdschap en verlossing van de geboorte van een menselijke toekomst voor uw land en uw volk, de gangen van het Panzi Ziekenhuis zullen vullen. Uw vreugde zal dan de onze zijn.

Tomas Baum
Directeur Vlaams Vredesinstituut
Lid van de selectiejury van de Vredesprijs van de stad Ieper 2011

- Ieper, 11 november 2011 -.